

CRASSOSTREA DENTICULATA (Born, 1791)
EEN NIEUWE OESTERSOORT OP DE NEDERLANDSE KUST

door

A.J.M. Rizzi

Direct nadat het springtij op 6 september 1990 voorbij is, draait de wind vanuit het zuidwesten naar het noordwesten en blijft dan maar liefst 7 opeenvolgende dagen uit deze richting waaien (Roersma, 1990). Echt hard is deze wind niet, maximaal wordt kracht 6 gemeten, maar in combinatie met het tij zal bij elke vloed het aan de oppervlakte zwevende en drijvende afval op de kust geworpen worden en daar blijven liggen.

Dit afval bestaat voornamelijk uit hout en plastic materiaal, zoals jerrycans en kratten. Deze laatste kunnen afkomstig zijn van de melkboer, de visboer of zelfs de bakker en zijn meestal kapot. De jerrycans kunnen als afval in het water gegooid zijn of als drijver, b.v. van een kreeftenval, dienst gedaan hebben, maar losgelagen zijn door de elementen.

Zulk afval wordt elk jaar wel eens op onze kust geworpen, maar we weten nooit wanneer, hoeveel en vooral ook hoe zeer dit materiaal begroeid zal zijn met allerlei zeeleven, want daar is het ons om te doen. Hoe lang het materiaal in het water gelegen heeft, waar het zijn reis begonnen is en welke route het gevolgd heeft, is altijd onbekend.

Na het doortij van 13 september wordt de wind gedurende vier dagen veranderlijk maar zwak, waarna hij vanuit het zuidwesten aanwakert (18 september), hetgeen oploopt tot een echte storm, kracht 9 op 20 september. Op het hoogtepunt draait hij naar het westen en blijft hier twee dagen lang. De rest van de maand blijft de wind in de zuidwesthoek zitten, maar op 25 september draait hij even met kracht 4 naar het noordwesten.

Op 10 september vindt Arnold Gronert (noot 1) bij kilometerpaal 20 (Petten) meerdere blauwe plastic containers, u kent ze wel, van die vierkante 25 liter vaten met zeer afgeronde hoeken en een geïntegreerd verzonken handvat. Een had geen dop meer en was aan de buitenzijde begroeid met kort, niet meer te determineren roodwier, dat bepaald niet vers was. Na openzagen bleek de inhoud te bestaan uit:

- 1 ex. *Pododesmus (Monia) patelliformis* (Linné, 1761)
- 2 exx. *Pododesmus (Heteranomia) squamula* (Linné, 1758)
- 6 exx. *Aequipecten opercularis* (Linné, 1758)
- 2 exx. *Lepas anatifera* en

4 zeer platte, opmerkelijk rood gekleurde, vrijwel cirkelvormige, ongeveer 3 cm grote schelpen. Behalve deze dieren, die alle leefden, was de binnenzijde werkelijk brandschoon.

Nadat deze onbekende schelpen geprepareerd waren, bleek dat we hier met een oestersoort van doen hadden. Via vergelijking met de collectie van het Zoölogisch Museum te Amsterdam (ZMA) is de soortnaam bepaald. In dit museum bevindt zich een exemplaar van de soort *Crassostrea denticulata* (Born, 1791), die gevonden is in

Guinea (West-Afrika) en omstreeks 1860 aan het museum geschonken is. Dit exemplaar met een breedte (grootste afstand tussen voor- en achterzijde) van 106 mm, een hoogte (grootste afstand tussen slot en tegenoverliggende zijde) van 83 mm en een dikte (grootste afstand over de twee kleppen gemeten) van 18,5 mm heeft een aantal kenmerken gemeen met de in Petten gevonden exemplaren.

Zo valt in de eerste plaats de geheel vlakke onderklep op. Net als bij bijvoorbeeld een paardezadel heeft de soort kennelijk de neiging zijn onderklep geheel tegen het substraat vast te zetten. De kleur van deze onderklep is melkwit. De bovenklep daarentegen is rood van kleur en zeer weinig bol, zodat de schelp laag en vlak is. De oppervlakte-structuur bestaat uit golvende, zich weinig verheffende, concentrische groeilijnen, die het oppervlak een wat schubbig uiterlijk geven. Bovendien zijn er vele radiale ribben, die niet overal even regelmatig zijn en ook weer heel weinig verheven.

Beide kunnen in zekere mate bij de in Petten gevonden exemplaren onderkend worden. Bovendien moet opgemerkt worden, dat de radiale ribben van de in Petten gevonden exemplaren, daar waar zij het hoogst zijn, onregelmatig lichter gekleurd (geelachtig) zijn. De binnenzijde van de bovenklep is wit.

Bij de gevonden exemplaren blijkt dat er nogal wat spanning tussen de parelmoer- en prismalaag aanwezig is. Zo zeer zelfs, dat de parelmoerlaag aan de rand loslaat en er zoveel ruimte tussen beide lagen komt, dat het lijkt of beide niets met elkaar uitstaande hebben. Vervolgens scheurt de prismalaag gemakkelijk radiaal en kan er gemakkelijk een stuk van afbreken.

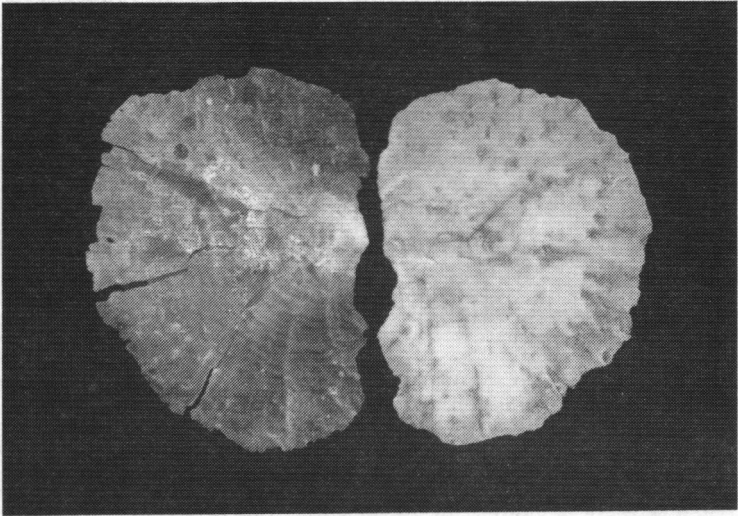
C. denticulata komt volgens de oesterspecialist Ranson (1967), die ook het Amsterdamse exemplaar gedetermineerd heeft, voor in West-Afrika en de westkust van Amerika, waarbij deze laatste vindplaats m.i. niet juist is. De naam *denticulata* zal verwijzen naar de knobbeltjes of tandjes, die aan beide zijden van de slotband zitten. Zulke tandjes komen echter ook bij onze eigen *Ostrea edulis* voor. De afmetingen van de bij Petten gevonden exemplaren zijn:

breedte	hoogte	dikte	(in mm)
47	37	4	
33	26	3	
32	26,5	3,2	
27	21,6	3	

Het grootste exemplaar bevindt zich in de collectie van De Windbreker (noot 2). De andere exemplaren bevinden zich in ZMA en het Nationaal Natuurhistorisch Museum (NNM) te Leiden; ook de schrijver heeft een exemplaar.

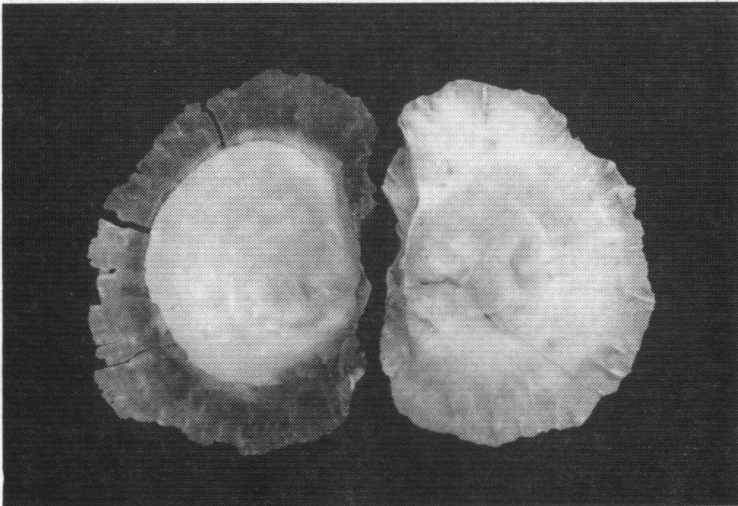
Dit is niet de enige keer, dat deze soort op onze kust gevonden werd. Op 26 en 27 september verzamelde de heer J. Rampen uit Katwijk op het strand in Noordwijk op een substraat, waarvan hij niet meer weet, hoe dat er uitzag naast *Crepidula fornicata* en *Pododemus (Heteranomia) squamula* ongeveer 10 doubletten en 11 losse bovenkleppen van *C. denticulata*. Deze exemplaren zijn echter veel kleiner ($\pm 1,5$ cm). Ook de heer Rampen heeft enkele exemplaren t.b.v. de collectie aan het ZMA afgestaan.

De vraag is nu, of het waar kan zijn, dat *C. denticulata* helemaal van West-Afrika op de Nederlandse kust kan komen. Kunnen we

C. denticulata (buitenkant)

Petten

C. denticulata (binnenkant)

Petten

iets zeggen over het substraat en/of is er sprake van begeleidend materiaal, dat een zo verre herkomst zou bevestigen. Over de blauwe 25 liter plastic jerrycan kan opgemerkt worden, dat er in de maand september tenminste acht gevonden zijn. Minstens twee te Petten op 10 september; vervolgens vier te Castricum (strandpaal 46.500) op 14 september en op 25 september en begin oktober steeds één te Petten. Ook deze laatste twee zijn door de heer Gronert gevonden; die te Castricum door de schrijver. Aan één van de vier jerrycans te Castricum zat een touw gebonden; misschien zaten ze ooit allemaal aan elkaar en dienden ze als drijver. Zeker is, dat acht precies gelijke jerrycans hoogst merkwaardig zijn, zodat verondersteld mag worden, dat hun herkomst gelijk is.

Ook de in Castricum gevonden jerrycans, althans twee hiervan, waren van buiten begroeid met algen en wiertjes, bovendien zaten er wat zeepokken op, maar allemaal het gewone materiaal. Deze twee cans zijn ook van binnen bekeken, in de ene zaten vier doubletten *Aequipecten opercularis* (1 cm) en in de andere meerdere zeeappeltjes (2 cm). Verder zat er helemaal niets in en waren ze zelfs opvallend schoon. De andere twee cans zijn niet van binnen onderzocht.

De can van 25 september te Petten bevatte zelfs 15 exemplaren *Aequipecten opercularis*, waarvan verscheidene meer dan 2 cm groot waren, 11 kleine zeeappels (max. 1,5 cm), 10-tallen driekante kalkkokerwormen, enkele poliepenkolonies, een doorschijnende zakpijp, *Ciona intestinalis*, en *Pododesmus (Heteranomia) squamula*. Deze dieren waren alle levend.

De begin oktober te Petten gevonden can was gescheurd en van binnen leeg. De buitenzijde was overdadig begroeid met pokken, waartussen ook enkele lege roze-gekleurde kalkkokerwormen zaten.

Andere vondsten op 14 september te Castricum uit deze periode zijn: *Teredo navalis*, levend in hout; *Pododesmus (Heteranomia) squamula*, kleine exemplaren op drie substraten; *Hiatella arctica*, 1 exemplaar (juv.); nog een zeeappeltje in een emmer; *Aequipecten opercularis*, een doublet op weer een andere emmer; *Crepidula fornicata*, 15 grote exemplaren waarvan zeker twee een ketting van twee exemplaren vormden; in de rand van een krat en hiertussen *Mytilus edulis* (juv.) en tenslotte *Sepia officinalis*, enkele losse rugschilden, heel hoog op het strand.

Aequipecten opercularis werd over het hele strand invasiegewijs aangetroffen (J. Verkuil, 1991). Op 10 september werd te Petten *Lepas anatifera*, twee exemplaren, op een krat aangetroffen. Tenslotte vond Jan Lucas (1991) op 2 oktober, waarschijnlijk te Hoek van Holland, een veel grotere blauwe plastic ton (60 cm in doorsnede en zo'n 80 cm hoog), waarin o.a. drie zeldzame diersoorten voorkwamen van duidelijk zuidelijke herkomst. Het betreft hier een zeelelie, een zeespin en een vlokreeft. Deze ton lag, naar de toestand van de dieren, kennelijk reeds meerdere dagen op het strand. Terugkomend op onze vraagstelling moet nu geconcludeerd worden dat:

1. De herkomst van de jerrycans niet met zekerheid tot bij West-Afrika is terug te voeren.
2. Weliswaar bewezen is, dat in deze periode materiaal van zuid-

lijke herkomst op onze kust beland is, doch hierbij geen andere dieren zaten, die specifiek tot het Westafrikaanse gebied behoren.

Aan de andere kant kan ook weer niet gezegd worden, dat het gevonden materiaal juist strijdig is met een zo verre herkomst, zodat we (noot 3) de determinatie redelijk zeker achten.

Tenslotte kan de schrijver het niet nalaten de lezer, na bovenstaand gespeculeer, weer met beide benen op de grond te zetten door te vermelden van nog een vondst. Op 14 september lag op het strand van Castricum, ter hoogte van kilometerpaal 47, in het bandenspoor van een auto, het verse lijk van een zojuist doodgereden mantelmeeuw.

Dankwoord.

De schrijver dankt de heren Gronert en Rampen voor het aanbrengen en afstaan van materiaal; de heer Lucas voor zijn correspondentie met De Windbreker, waaruit de schrijver heeft kunnen putten en tenslotte Rob Moolenbeek (ZMA) voor de rest.

Noten.

1. Arnold Gronert zit in de eindredactie van De Windbreker. Hij heeft van het Hoogheemraadschap toestemming met zijn auto aan de zeezijde op de Hondsbossche Zeewering te rijden om zieke vogels op te halen.

2. Per adres: Plein 1945, nr. 9, 1755 NH Petten, tel. 02268-1209.

3. Dit artikel zou nooit mogelijk zijn geweest zonder de enthousiaste en hulpvaardige houding van Rob Moolenbeek van de molluskenafdeling van het ZMA.

Literatuur

LUCAS, J., 1991. Een betere ton. - Het Zeepaard, 51 (3): 70-72.

RANSON, G., 1967. Les espèces d'huitres vivant actuellement dans le monde, définies par leurs coquilles larvaires ou prodissoconques étude des collections de quelques-uns des grands musées d'histoire naturelle. - Rev. Trav. Inst. Pêches marit., 31 (2): 1-146.

ROERSMA, T., 1990. Het weer in september. - De Windbreker (32): 18

VERKUIL, J., 1991. C.S.-verslag. - Het Zeepaard, 51 (2): 41-47.

Dit artikel is eerder verschenen in De Windbreker (40): 2-5, tijdschrift van de Natuurorganisatie Petten en Omstreken.

P.S. Bij nader onderzoek van een gevonden exemplaar op Terschelling, gedetermineerd als *Ostrea edulis* Linnaeus, 1758, dat zich in de collectie van het Z.M.A. (leg. Dijkstra) bevindt (zie CB 233: 205-206), blijkt het hier tevens te gaan om *C. denticulata*. De afmetingen van het verse exemplaar zijn: breedte 39 mm en hoogte 30 mm. Het betreft hier waarschijnlijk de eerste vondst op de Nederlandse kust.

H.H. Dijkstra